

здобувач кафедри господарського права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ ТЕЛЕРАДІОМОВЛЕННЯ

У статті досліджуються питання організаційно-господарського забезпечення діяльності в сфері телерадіомовлення. Зокрема, встановлено правового статусу органів організаційно-господарських повноважень у цій сфері. Досліджено організаційно-правові засади здійснення регулюючого впливу держави в сфері телерадіомовлення та пошук шляхів їх удосконалення, що мають спиратися на розуміння організаційно-господарських повноважень в зазначеній сфері як цілісної системи. Досліджено організаційно-правові аспекти застосування різних методів і форм організаційно-господарських повноважень, в яких втілюється господарська компетенція органів державної влади на суспільні відносини в сфері телерадіомовлення.

Ключові слова: суб'єкти організаційно-господарських повноважень у сфері телерадіомовлення, організаційно-господарські повноваження у сфері телерадіомовлення, сфера телерадіомовлення.

В статье исследуются вопросы организационно – хозяйственного обеспечения деятельности телерадиовещания. В частности, установлен правовой статус органов организационно – хозяйственных полномочий в этой сфере. Исследованы организационно-правовые основы регулирующего воздействия государства в сфере телерадиовещания и поиск путей их совершенствования. Исследованы организационно – правовые аспекты применения различных методов и форм организационно – хозяйственных полномочий, в которых воплощается хозяйственная компетенция органов государственной власти на общественные отношения в сфере телерадиовещания.

Ключевые слова: субъекты организационно-хозяйственных полномочий в сфере телерадиовещания, организационно-хозяйственные полномочия в сфере телерадиовещания, средства государственного регулирования хозяйственной деятельности в сфере телерадиовещания.

The article examines the organizational issues – economic support of the broadcasting. In particular, the legal status of the organizational – economic powers in this area. Investigated institutional framework governing the influence of the state in the field of broadcasting and searching for ways to improve them. Investigated the organizational – legal aspects of the use of different methods and forms of organization – economic powers, which embodies the economic competence of public authorities on public relations in the area of broadcasting.

Keywords: subjects of organizational and economic powers in the field of broadcasting, organizational and economic powers in the field of broadcasting, means of state regulation of economic activity in the field of broadcasting.

Актуальність проблеми. На думку окремих дослідників телерадіомовлення на сучасному етапі практично не виконує своїх основних функцій – інтеграційної, консолідуючої, ідеологічної, виховної, праксеологічної тощо. Такий стан речей має місце у зв'язку з переходом у приватну власність переважної більшості телерадіоканалів, внаслідок чого останні

представляють інтереси своїх власників, деформуючи при цьому інформацію; комерціалізацією телерадіопростору; жорсткою конкуренцією між виробниками медіа-продукції, в умовах якої телерадіокомпанії намагаються дати масовому споживачеві те, що він хоче бачити чи чути, нехтуючи при цьому високими стандартами та інтелектуальними потребами, які вище середніх. Проблему поглиблює ще й масова інтервенція іноземних програм в український медіапростір, зокрема, у сферу телебачення та радіомовлення [1]. Внаслідок названих проблем виникають загрози національній інформаційній безпеці України, нівелюється потенціал телерадіосфери як потужного інструменту формування нового покоління громадян — патріотично налаштованого, ідеологічно спрямованого, мислячого, фізично здорового і здатного відстоювати свої національні й громадянські інтереси. У суспільстві вкоріняється культ насильства й жорстокості, безвідповідальності й цинізму, формуються стереотипи та упередженість щодо української мови й культури. Суспільство перестає мислити та аналізувати, сприймаючи усе, що пропонує телебачення і радіо за єдино правильну позицію. Таке суспільство перетворюється на безлику масу, якою легко маніпулювати. Крім того, у суспільстві деформуються і змінюються духовні цінності, деградує мораль і моральність, панівні позиції займає масовість і примітивізм [1].

Тому, ефективність організаційно-правового впливу держави на процеси, що відбуваються в сфері телерадіомовлення, значною мірою залежить від наявності адекватних організаційно-правових засад регулюючого впливу держави в цій сфері. У зв'язку з цим дослідження організаційно-правових аспектів регулюючого впливу держави

в сфері телерадіомовлення виступає актуальним завданням сучасної господарсько-правової науки.

Комплексне дослідження організаційно-правових засад регулюючого впливу держави в сфері телерадіомовлення та пошук шляхів їх удосконалення мають спиратися на розуміння організаційно-господарських повноважень в зазначеній сфері як цілісної системи. Дослідження сутності і структури сфери телерадіомовлення як об'єкта регулюючого впливу держави необхідне для визначення оптимальних варіантів побудови системи організаційно-господарських повноважень в цій сфері, вдосконалення їх господарсько-правового статусу, методів і форм їх діяльності. Вивчення системи цих органів організаційно-господарських повноважень важливе для виявлення її зайвих складових, а також елементів, яких не вистачає, оптимізації розподілу повноважень між ними. Потребують удосконалення організаційно-правові засади залучення недержавних суб'єктів до організаційно-господарських повноважень в зазначеній сфері. Важливо також дослідити організаційно-правові аспекти застосування різних методів і форм організаційно-господарських повноважень, в яких втілюється господарська компетенція органів державної влади на суспільні відносини в сфері телерадіомовлення, оскільки від їх адекватності тенденціям розвитку цієї сфери залежить ефективність організаційно-господарських повноважень в ній. Недостатнє, часто вибіркоче, висвітлення в науковій літературі цих взаємопов'язаних питань зумовлює необхідність їх системного дослідження.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Важливі теоретико-методичні основи діяльності суб'єктів

організаційно-господарських повноважень і різних галузях національної економіки закладали такі вчені правознавці, як: О.М. Вінник, Д.В. Задихайло, І.М. Кравець, Г.Л. Знаменський, В.К. Мамутов, В.М. Пашков, О.П. Подцерковний, В.А. Устименко, В.С. Щербина тощо. Однак зазначенні науковці при опрацюванні цих питань не розглядали систему організаційно-господарських повноважень саме у сфері телерадіомовлення, а також не аналізували господарську компетенцію окремих суб'єктів організаційно-господарських повноважень у цій сфері.

Формулювання цілей. Метою цієї статті є дослідження компетенції суб'єктів організаційно-господарських повноважень у сфері телерадіомовлення та систему організаційно-господарських відносин пов'язаних з забезпеченням реалізації інформаційної політики держави.

Виклад основного матеріалу. Отже, здійснення безпосереднього регулятивного та управлінського впливу на діяльність суб'єктів господарювання втілюється у конкретних, реальних організаційно-господарських відносинах, що складаються між названими суб'єктами та органами державної влади, місцевого самоврядування, іншими суб'єктами організаційно-господарських повноважень. Правове регулювання вказаних відносин здійснюється через відповідні організаційно-господарські правовідносини, які визначають місце учасників реальних відносин у регулюванні господарської діяльності та управлінні нею, конкретизують юридичні права, обов'язки, відповідальність цих учасників, забезпечують їх реалізацію відповідно до законодавства [2]. Однак, доповнює І.О. Покровський заходи владного регулювання відносин з єдиного центру, з одного боку, передбачають сильну

центральну державну владу, а з іншого — природно знижують приватну ініціативу [3, с. 43-44]. При цьому, підкреслює В.С. Щербина, важливе місце серед учасників відносин у сфері господарювання посідають органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією. Для реалізації останньої вони наділяються відповідними організаційно-господарськими повноваженнями, що дає підстави вважати їх суб'єктами організаційно-господарських повноважень [4, с. 24].

Так, ВРУ визначає державну політику щодо телебачення і радіомовлення, законодавчі основи її реалізації, гарантії соціального і правового захисту працівників цієї сфери. КМУ забезпечує проведення державної політики щодо телебачення і радіомовлення, спрямовує і координує діяльність міністерств та інших органів виконавчої влади у цій сфері.

Забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері телебачення і радіомовлення покладаються на центральний орган виконавчої влади. При цьому, єдиним органом державного регулювання діяльності у сфері телебачення і радіомовлення незалежно від способу розповсюдження телерадіопрограм і передач є Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення

Правові засади формування та діяльності, статус, компетенція, повноваження, функції Національної ради та порядок їх здійснення визначаються Законом України «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення»

Відповідно до Закону України «Про Національну раду з питань телебачення і радіомовлення», в сфері телерадіомовлення Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення

діє як конституційний, постійно діючий, колегіальний, наглядовий та регулюючий державний орган в галузі телерадіомовлення.

Національна рада здійснює: нагляд за дотриманням телерадіоорганізаціями та провайдерами програмної послуги вимог законодавства у галузі телерадіомовлення; нагляд за дотриманням ліцензіатами вимог законодавства України щодо реклами та спонсорства у сфері телерадіомовлення; нагляд за дотриманням ліцензіатами ліцензійних умов та умов ліцензій; нагляд за дотриманням ліцензіатами визначеного законодавством порядку мовлення під час проведення виборчих кампаній та референдумів; нагляд за дотриманням стандартів та норм технічної якості телерадіоопрограм; нагляд за дотриманням телерадіоорганізаціями законодавства України у сфері кінематографії; нагляд за дотриманням телерадіоорганізаціями вимог законодавства України щодо частки вітчизняного продукту у їх програмах (передачах) та щодо вживання мов при здійсненні телерадіомовлення; нагляд за дотриманням телерадіоорганізаціями законодавства у сфері захисту суспільної моралі; нагляд за дотриманням телерадіоорганізаціями вимог законодавства щодо складу їх засновників (власників), а також частки іноземних інвестицій у їх статутному капіталі; застосування в межах своїх повноважень санкцій відповідно до закону; офіційний моніторинг телерадіоопрограм. А також, Національна рада здійснює регуляторні функції, передбачені законодавством України у сфері телерадіомовлення, саме: 1) ліцензування телерадіомовлення; 2) ліцензування провайдерів програмної послуги; 3) участь у розробці та погодження проекту Національної таблиці розподілу

смуг радіочастот України і Плану використання радіочастотного ресурсу України у частині смуг радіочастот, виділених для потреб телерадіомовлення; 4) розробку умов використання та визначення користувачів радіочастотного ресурсу, виділеного для потреб телерадіомовлення; забезпечення і сприяння конкуренції у діяльності телерадіоорганізацій усіх форм власності відповідно до вимог законодавства, створення умов щодо недопущення усунення, обмеження чи спотворення конкуренції у телерадіоінформаційному просторі; 5) ведення Державного реєстру телерадіоорганізацій України.

Крім того, Національна рада відповідно до Закону України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» забезпечує розміщення державного замовлення на аудіо- і відеоінформаційну продукцію про діяльність ВРУ, Президента України та КМУ і здійснює контроль за додержанням порядку, форм і стандартів мовлення. На конкурсній основі Національна рада видає телерадіоорганізаціям ліцензії на мовлення, кабельне мовлення, ретрансляцію, проводове (кабельне) мовлення та час мовлення. Порядок видачі ліцензії визначається Законом України «Про телебачення і радіомовлення». Поряд з Державним комітетом в сфері телебачення і радіомовлення, у відповідності до Закону України «Про захист суспільної моралі» (ст. 15) разом з іншими центральними органами виконавчої влади здійснює державний нагляд за додержанням вимог чинного законодавства у сфері захисту суспільної моралі в межах своєї компетенції.

В свою чергу Державний комітет телебачення і радіомовлення України як центральний орган виконавчої

влади із спеціальним статусом забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері телебачення і радіомовлення.

Цей орган, серед іншого, відповідно до покладених на нього завдань: 1) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції; 2) розробляє заходи щодо запобігання внутрішньому і зовнішньому інформаційному впливу, який загрожує інформаційній безпеці держави, суспільства, особи; 3) бере участь у формуванні єдиного інформаційного простору, сприяттні розвитку інформаційного суспільства; 4) виконує разом з іншими державними органами завдання щодо забезпечення інформаційної безпеки; 5) готує пропозиції щодо вдосконалення системи державного управління у сфері телебачення і радіомовлення; 6) аналізує та прогнозує розвиток ринку у сфері телебачення і радіомовлення; 7) забезпечує дотримання державної мовної політики у сфері телебачення і радіомовлення; 8) вживає разом з іншими органами державної влади заходів з підвищення художньої якості вітчизняних телерадіопрограм, захисту суспільства від негативного впливу аудіо- і відеопродукції, яка становить загрозу суспільній моралі; 9) забезпечує єдність вимірювань, здійснення метрологічного контролю та нагляду у сфері державного телебачення і радіомовлення; 10) готує пропозиції та рекомендації щодо захисту, ефективного використання і розподілу національного радіочастотного ресурсу, призначеного для потреб телерадіомовлення; 11) бере участь у розробленні державних стандартів для потреб цифрового телерадіомовлення; 12) є замовником на виробництво і розповсюдження теле- та радіопрограм; 13) здійснює методологічне забезпечення

та координує діяльність державних телерадіоорганізацій, інформаційних агентств, установ та організацій, що належать до сфери управління Держкомтелерадіо; 14) забезпечує впровадження сучасних цифрових технологій у державних телерадіоорганізаціях; 15) проводить моніторинг змістовного наповнення теле- та радіопрограм, вироблених державними телерадіоорганізаціями; 16) вносить в установленому порядку Кабінетові Міністрів України пропозиції щодо створення за кордоном мережі кореспондентських пунктів державних телерадіоорганізацій та інформаційних агентств; 17) утворює, ліквідує, реорганізовує підприємства, установи та організації, затверджує їх положення (статути), в установленому порядку призначає на посади та звільняє з посад їх керівників, формує кадровий резерв на посади керівників підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління Держкомтелерадіо.

Таким чином, забезпечення державною відповідної моделі поведінки при застосуванні організаційно-господарських повноважень органами державної влади та місцевого самоврядування й передбачає застосування господарсько-правових засобів державного регулювання. При цьому, жодна країна не відмовляється від важелів регулювання, справа лише в їх своєчасному використанні [5, 102 – 133]. Тому, підкреслює В.К. Мамотов, рівень державного регулювання у розвинутих країнах досить високий [6].

Як наслідок, з прийняттям Закону України «Про Суспільне телебачення і радіомовлення в Україні» для забезпечення поступового та послідовного становлення Суспільного телебачення і радіомовлення України КМУ на базі Національної телекомпанії України, Національної радіокомпанії України,

Державної телерадіокомпанії «Всесвітня служба «Українське телебачення і радіомовлення», Державної телерадіокомпанії «Культура», обласних державних телерадіокомпаній, Державної телерадіокомпанії «Крим», Київської державної телерадіокомпанії, Севастопольської державної телерадіокомпанії, Української студії телевізійних фільмів «Укртелефільм», що реорганізуються, на сьогодні в стадії утворення знаходиться юридична особа публічного права «Національна суспільна телерадіокомпанія України». Нагляд за діяльністю НСТУ здійснює Наглядова рада НСТУ, що діє в межах повноважень, а саме: 1) визначає основні напрями діяльності НСТУ, затверджує редакційний статут, контролює його виконання; 2) обирає на конкурсних засадах на чотири роки членів правління та голову правління НСТУ, приймає рішення про дострокове припинення їхніх повноважень, обирає членів та голову ревізійної комісії НСТУ, приймає рішення про припинення їхніх повноважень; 3) обирає із свого складу голову, заступника голови та секретаря Наглядової ради НСТУ, приймає рішення про припинення їхніх повноважень; 4) затверджує положення про ревізійну комісію НСТУ, інші внутрішні документи відповідно до Статуту НСТУ та вносить зміни до них; 5) затверджує щорічний звіт про діяльність НСТУ, забезпечує його оприлюднення; 6) приймає рішення про створення, реорганізацію, ліквідацію дочірніх юридичних осіб НСТУ; 7) створює та ліквідує громадські ради та інші дорадчі органи, визначає порядок їхньої діяльності, формує їхній склад; 8) готує пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання НСТУ та подає їх відповідним органам державної влади; 9) здійснює інші передбачені

цим Законом і Статутом НСТУ права та обов'язки.

Проте, наглядова рада НСТУ не може втручатися у поточну господарську діяльність правління НСТУ.

Висновок. Таким чином, організаційно-господарські повноваження в сфері телерадіомовлення — це врегульована нормами права цілеспрямована, підзаконна діяльність спеціально уповноважених державних органів, наглядових органів спеціально утворених юридичних осіб публічного права та окремих недержавних утворень, що полягає у здійсненні виконавчо-розпорядчих функцій, спрямованих на практичну реалізацію державної політики у сфері телерадіомовлення та інформаційно-інфраструктурних суспільних відносин з метою задоволення потреб суспільства в мовленні як стратегічному ресурсі його розвитку в умовах становлення інформаційного суспільства в Україні.

Правовою основою організаційно-господарських повноважень у сфері телерадіомовлення є комплексна галузь права, яка являє собою систему однорідних предметно-споріднених правових інститутів, що включають в себе ієрархічно побудовану сукупність правових норм, які забезпечують господарське правове регулювання відносин, що входять до сфери телерадіомовлення, шляхом визначення завдань і основних напрямів діяльності держави, системи та господарсько-правового статусу суб'єктів організаційно-господарських повноважень та інших учасників господарських відносин в сфері телерадіомовлення, а також забезпечення взаємодії між ними.

Систему організаційно-господарських повноважень у сфері телерадіомовлення у вузькому значенні становить система суб'єктів організаційно-господарських повноважень, для

яких організаційно-господарські повноваження в цій сфері є основними або одним із основних. Організаційно-функціональна структура суб'єктів організаційно-господарських повноважень складається з відносин: стратегічного, галузевого або регіонального характеру.

Література

1. Гетьманець А.Г. Науково-теоретичні та правові основи розробки проекту Концепції залучення громадськості до державного регулювання у сфері телебачення і радіомовлення / А.Г. Гетьманець // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2014. — № 1. — [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=675>
2. Віхров О.П. Організаційно-господарські правовідносини: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; господарське-процесуальне право» / О.П. Віхров. — Донецьк, 2009. — 35 с.
3. Покровский И. А. Основные проблемы гражданского права. — М.: Статут, 1998. — 353 с.
4. Щербина В. С. Суб'єкти господарського права: Монографія / В. С. Щербина. — К.: Юрінком Інтер, 2008. — 264 с.
5. Пашков В. М. Проблеми правового регулювання відносин у сфері охорони здоров'я (господарсько-правовий контекст). — К.: МОРІОН, 2009. — 448 с.
6. Мамутов В. К. Кодификация хозяйственного законодательства Украины в новых экономических условиях / В. К. Мамутов // Государство и право. — 1994. — № 6. — С. 77–78